

Aluehallintovirastojen suullinen kuuleminen eduskunnan sivistysvaliokunnassa

20.2.2025, HE 212/2024

Aluehallintovirasto

Valvonnan tarkoitus ja tarpeellisuus

- Useat **kunnat ovat lausunnoissaan suhtautuneet myönteisesti** valvontaan, koska siihen tyypillisesti kuuluva ennakollinen ohjaus antaa tukea toiminnan järjestämisessä – on jopa oudoksuttu, että valvonta kohdistuisi vain esi- ja perusopetukseen
- Valvonnan **ensisijainen muoto** onkin tyypillisesti ohjaus ja neuvonta, jonka kautta valvontaviranomainen voi **yhteistyössä opetuksen järjestäjien kanssa** turvata toiminnan lainmukaisuutta
- Se, että tällainen ohjaustehtävä ei ole esityksessä mukana, on **perustavanlaatuinen puute ja opetuksen järjestäjien näkökulmasta kohtuutonta**
- Pelkästään kantelujen perusteella tapahtuva laillisuusvalvonta ei ole vaikuttavaa, koska **kanteluratkaisu ei ole sitova**, eikä aluehallintovirasto voi ilman valvontatoimivaltaa seurata päätöksessä annetun hallinnollisen ohjauksen noudattamista
- On esiintynyt tilanteita, joissa opetuksen järjestäjä on jatkanut lainvastaista toimintaa kanteluratkaisussa annetusta ohjauksesta huolimatta, jolloin on jouduttu kertomaan huoltajalle, **ettei mikään viranomainen voi auttaa** häntä tässä tilanteessa (paitsi mahdollisesti poliisi virkarikostutkinnan kautta)

Valvontatoimivaltaa vastaan esitetyistä argumenteista

- Opetuksen järjestäjien omavalvonta on ensisijaista myös silloin, kun jokin muu taho valvoo toimintaa, mutta toimiva omavalvonta edellyttää:
 - että opetuksen järjestäjällä on **riittävät tiedot** siitä, mitä laki vaatii → tarvitaan **ennakollista ohjausta**, joka tukee opetuksen järjestäjää omavalvonnassa
 - että opetuksen järjestäjällä on **pyrkimys noudattaa lakia** → saatetaan tarvita **valvontaa, määräyksiä ja viime kädessä pakkokeinoja**
- Oikaisuvaatimusmenettelyn ja valvonnan vastakkainasettelu on tarpeeton, sillä niitä käytetään eri tilanteissa ja eri tarkoituksissa – valvontaa tarvitaan esimerkiksi
 - tapauksissa, joissa **muutoksenhakukelpoista päätöstä ei suostuta tekemään**
 - tapauksissa, joissa tehdään päältäpäin kunnossa oleva myönteinen päätös esim. oppimisen tuesta, mutta sitä **ei koskaan panna täytäntöön** (eikä välttämättä ole ollut aikomustakaan)
- Tarkastusoikeutta ei tule vierastaa sen perusteella, miten on kymmeniä vuosia sitten toimittu – perusopetuksen valvonta toimisi nykypäivänä samalla tavalla kuin varhaiskasvatuksen valvonta eli se olisi useimmiten täysin kirjallinen prosessi

Esitykseen tarvittavat muutokset

- 41 a §: valvonta tulee **ulottaa kaikkeen perusopetuslakiin perustuvaan toimintaan** (ml. aamu- ja iltapäivätoiminta ja kotiopetuksen valvonta) käyttämällä opetus-sanan sijaan muotoilua ”tähän lakiin perustuva toiminta”
- 41 a §: valvonta **ei voi koskea vain perusopetuslain ja sitä alemmanasteisten säädösten noudattamista**, koska se rajaa pois suuren osan tyypillisistä lainvastaisuuksista
- 41 a §: vaatimus **perustellusta syystä** tulee poistaa, koska se heikentää valvonnan tehokkuutta ja on osittain ristiriidassa esityksen tavoitteiden kanssa
- 41 a §: toiminnan lainmukaiseen järjestämiseen liittyvästä **ohjauksesta tulee säätää laissa**
- **Tarkastusoikeudesta ja tarkastuksen toimittamisesta** tulee säätää laissa (uusia pykäläiä)
- **Muistutusmenettelyn** käyttöönotto myös perusopetuksessa tulee harkita (ei valmista pykäläehdotusta)

Aluehallintovirastojen resurssit ja osaaminen

- Esityksessä esitetään **arvioita aluehallintovirastojen henkilöstön riittävydestä ja oikeudellisesta osaamisesta** perusteena toimivallan rajaamiselle
- Aluehallintovirastoja **ei ole kuultu** valmistelun aikana, joten nämä arviot **eivät perustu mihinkään viralliseen selvitykseen** eikä lähdettä muutenkaan mainita
- Esityksessä ei ole myöskään otettu kantaa siihen, mitä resursseja tarvittaisiin, eikä siinä ole esimerkiksi tehty **vertailua** muiden pohjoismaiden valvontajärjestelmiin
- Tosiasiassa aluehallintovirastojen opetus- ja kulttuurivastuualueella työskentelee kymmenkunta juristia, joiden työpanos menee suurimmalta osin opetustoimen tehtäviin, ja lisäksi on kokeneita ylitarkastajia
- Aluehallintovirastot ovat **koko ajan käsitelleet kantelu- ja oikaisuvaatimusasioita sekä antaneet informaatio-ohjausta**, ja näissä kaikissa on kysymys samoista oikeudellisista kysymyksistä kuin valvonnassa – mikäli väitteet pitäisivät paikkansa, aluehallintovirastot eivät olisi voineet suoriutua nykyisistäkään tehtävistään
- Joka tapauksessa **toimivallasta tulee säätää niin, että se täyttää yhteiskunnan tarpeet**, eikä sen mukaan, mitä oletetaan viranomaisen resurssivajeista

Lopuksi

- Varhaiskasvatuksessa on tehty valvontaa pitkään, ja se tehdään samassa organisaatiossa ja osittain samoilla henkilöresursseilla kuin esitetty tehtävä, minkä vuoksi olisi **tehokkainta ottaa mahdollisimman pitkälti mallia varhaiskasvatuksen valvonnasta**
- On vaikeaa löytää perusteluja sille, että opetuksessa ja koulutuksessa ei ole valvontaa, kun se on peruspalvelua siinä missä varhaiskasvatus ja sosiaali- ja terveydenhuoltokin – **kunnallinen itsehallinto ei oikeuta poikkeamaan laista** ja omavalvonta ei aina toimi
- Aluehallintovirastot katsovat, että toimivaltaa tulisi pikemminkin **laajentaa koskemaan myös muita koulutusmuotoja** – samat omavalvonnan haasteet löytyvät myös esimerkiksi toisen asteen koulutuksesta
- **Aluehallintovirastot esittävät** siten:
 1. että lakiesitys valvontatoimivallasta hyväksytään muutettuna kirjallisen lausunnon yhteenvedossa tarkemmin esitetyn mukaisesti ja niin, että 41 a § ensisijaisesti korvataan vaihtoehtoisella, varhaiskasvatuksen sääntelyä muistuttavalla muotoilulla, ja
 2. että sivistysvaliokunta tekee toimenpidealoitteen muihinkin koulutusmuotoihin kohdistuvan valvontatoimivallan selvittämiseksi

Aluehallintovirasto